CAPITOLUL 1

ANNO DOMINI 1709

Scumpa mea mamă,

De când am fost învățată să înmoi pana și să scriu primele litere, mă imaginez scriindu-ți. Concepeam astfel de scrisori în mintea mea, iar când le citeai, te făceau să plângi. Cu vigoarea unei muzici încântătoare, desăvârșit executată, ele te chemau înapoi, în acest loc, ca să mă iei cu tine.

Am fost vreodată în gândurile tale așa cum tu ai fost în ale mele? Ochii mei îți amintesc de ochii copilului ce eram când m-ai văzut ultima dată?

Uneori, când îmi descopeream din întâmplare fața reflectată într-o fereastră întunecată, eram uimită să văd o tânără care mă privea. Dar oare cât de uimită ai fi tu dacă ai vedea schimbările pe care le-a lăsat timpul pe chipul meu?

Aici, între aceste ziduri reci de piatră unde m-ai lăsat, am crescut asemeni acelor plante cultivate în interior, cu rădăcini firave și întorcându-se mereu către timidele urmele de soare care reușesc să pătrundă înăuntru.

Copiii, așa am tot auzit, seamănă cu părinții lor. Mi-am privit mâinile, cu degetele lungi, și m-am întrebat dacă seamănă cu ale tale. Am, oare, profilul tău? Ai părul atât de blond încât pare să nu se potrivească ochilor tăi negri? Exprimă ei și o anume dorință?

Până azi-dimineață nu am nădăjduit că vreo scrisoare de-a mea ar putea ajunge vreodată la tine – așa cum n-am

avut nici o certitudine că ai mai fi în viață, afară de îndemnul imaginației mele.

Astăzi toate astea s-au schimbat.

Cine ești, unde ești – amândouă întrebările îmi sunt la fel de potrivnice ca și până acum. Mă rog Sfintei Fecioare, chiar dacă n-am văzut-o niciodată, îi cânt Domnului la vioară, chiar dacă nu știu de m-a ascultat vreodată, dar ție de ce nu-ți pot scrie? Sora Laura, din câte știu eu, nu m-a mințit niciodată, dar astăzi m-a pus să-ți scriu.

Trebuie, însă, să-ți explic.

În ziua aceasta din an, fetelor din cor, *figlie di coro,* căci așa sunt numite atât interpretele vocale, cât și instrumentistele, li se permite să viziteze orice rudă de sânge din afara așezământului care e dispusă să le primească. Fetele așteaptă ziua asta cu nerăbdare, fac planuri, visează la ea, apoi își petrec restul anului pritocind fiecare detaliu până la vizita din anul următor, așa cum face veverița cu grămada ei de nuci.

Anul trecut pe vremea asta, în timp ce servitorii băteau covoarele și scuturau draperiile, eu stăteam sub arcada ferestrei mele preferate, lângă odăile ocupate de către privilegiatele corului. Prin grilajul de fier, fereastra oferă o priveliște splendidă asupra a tot ceea ce se petrece dedesubt, pe apă. M-am așezat pe băncuța de acolo, în norul argintiu de praf care dansa în lumina soarelui, strângând vioara la piept. L-am auzit și apoi l-am văzut pe maestrul Vivaldi urcând scările.

Mi-a fost profesor – și unul dintre puținii bărbați care m-au privit sau mi-au vorbit vreodată – în aproape jumătate din viața mea. Aveam doar opt ani când, proaspăt hirotonisit, Antonio Vivaldi, originar din Veneția, a fost angajat de către administratorii de la Pietà să fie profesorul nostru de vioară.

Îmi amintesc ziua în care sora Laura m-a dus în fața lui. Don Antonio stătea în sacristie, fără perucă, cu părul lui roșu precum fierul încins folosit în trecut ca să însemne copiii care erau aduși aici – același stigmat pe care îl am și eu pe picior, prețioasă literă P, care marchează orice copil găsit și crescut la Pietà.

„Ce-i asta?" a întrebat Don Antonio. Ridicându-și privirea din hârtii și dintre penele de scris care stăteau aruncate

pe biroul lui, a protestat că el a fost angajat ca să predea elevilor avansați, nu începătorilor.

Sora Laura m-a împins înainte, chiar dacă eu îmi doream din toată inima să mă întorc și să fug. Culoarea părului lui m-a îngrozit – îmi amintea de flăcările iadului, iar nerăbdarea din voce trăda un om care nu iubea copiii.

Dar sora Laura l-a îndemnat să mă asculte cântând.

Când am terminat, mi-a luat vioara și mi-a cercetat cu atenție mâinile, pe o parte și pe alta, răsucindu-le în ale lui. Mi-a ridicat ușor fața ca să-mi poată prinde privirea și abia atunci am putut vedea fericirea pe care i-a produs-o felul în care cântasem și m-a întrebat cum mă cheamă.

„Mi se spune Anna Maria Violonista", i-am răspuns.

Sora Laura i-a explicat lui Don Vivaldi că nici unuia dintre copiii găsiți nu i se permite să-și cunoască numele, dacă are vreunul. Mulți dintre copiii aduși la Pietà sunt răspândiți prin țară după ce sunt înscriși, ca să fie îngrijiți și crescuți de către o mamă adoptivă înainte de a se întoarce aici, la vârsta de zece ani, spre a-și desăvârși educația. Dar eu am fost unul dintre cei îngrijiți de către o doică angajată să alăpteze (încă mai aveam pe atunci doici care hrăneau la sân și care locuiau în clădire). Instruirea mea muzicală a început de îndată ce am fost destul de mare ca să pot ține vioara în mână.

Nădăjduiam că-i va explica mai târziu, atât spre binele meu, cât și al lui, dar ea nu făcea decât să stea acolo, lângă mine, ținându-și mâna care-i tremura pe umerii mei. Sora Laura fusese profesoara mea înainte ca maestrul Vivaldi să vină la Pietà.

„Anna Maria Violonista", a zis preotul roșcat. „Vei fi una dintre cele paisprezece începătoare, vei fi ucenică la cor. Să exersezi mult!" Apoi s-a întors către hârtiile sale, făcându-ne semn cu mâna că putem pleca.

Simțeam cum mă cuprinde bucuria, așa cum apa umple urciorul când îl arunci în fântână. Nu mai auzisem de cineva în vârstă de opt ani care să înceapă ca *iniziata*. Asta însemna ore de pregătire și repetiții împreună cu fetele și femeile de la cor, sub îndrumarea maestrului Vivaldi.

Închipuie-ți acum, dacă vrei, dragă mamă, trecerea a cinci ani. O fată neobișnuit de mică de statură este modelată și chinuită precum coca de pâine, într-o nouă formă și mărime. La treisprezece ani, cu ochii plini de lacrimi, inima plină de amărăciune, își coboară privirea din singurătatea ferestrei sale la imaginea străină a unui preot care urcă scările, de altfel interzise, către etajul al treilea.

Mă întrebam dacă era cineva pe moarte. Nici unui bărbat și nici măcar preotului nu i se îngăduie să urce la etajul al treilea, decât dacă o fată cere ultima împărtășanie – și chiar și atunci preotul trebuie să fie însoțit de către două guvernante. Dar eu eram singură aici în ziua aceea. Toți ceilalți din cor au trebuit să meargă fiecare pe undeva și s-a întâmplat să nu mă strige nimeni afară.

Când s-a apropiat, am văzut că era maestrul. Nu era un lucru neobișnuit pentru el să nu ia în seamă regulile, dar pe asta n-o mai încălcase înainte. S-a apropiat de mine și, căutând printr-un teanc de hârtii pe care le avea îndesate în robă a zis: *Ecco!* și mi-a dat o pagină cu partituri. Respira greu din cauza scărilor și avea broboane de sudoare deasupra sprâncenelor.

Era partea solo a unei sonate noi. Cerneala era întinsă în unele locuri pe care le atinsese înainte de a se usca. Era și o dedicație la începutul paginii: „Pentru domnișoara Anna Maria".

Înainte să-mi arăt încântarea sau surpriza, maestrul Vivaldi deja își întorsese spatele și începuse să coboare scările. S-a oprit la primul nivel, a privit către mine și mi-a făcut semn cu mâna. Apoi s-a închinat și a continuat să coboare, mormăind ceva ca pentru sine și fredonând, așa cum face uneori, încât pare la fel de nebun precum cei de la Incurabili.

M-am așezat și am studiat partitura, auzind notele, în timp ce le citeam, cum răsună pe vioara pe care Dumnezeu a creat-o în mine.

Sigur că m-am întrebat dacă maestrul chiar a compus sonata cu mine în gând sau dacă, și la asta m-am gândit abia după aceea, la o vorbă șoptită de către sora Laura sau de către unul dintre ceilalți profesori probabil că scrisese în grabă numele meu în partea de sus a paginii.

Am hotărât că asta nu conta prea mult. Am tot exersat partitura până când am învățat-o pe de rost. Uitându-mă afară prin grilajul ferestrei la gondolele care treceau, am cântat-o cu toate emoțiile pe care le-am putut găsi în muzica aceea – emoții pe care nu le mai cunoscusem înainte, când stăteam acolo în liniște, privind oamenii liberi, din afara acelor ziduri, care alergau încoace și încolo.

Anul acesta nu a mai fost o nouă sonată care să-mi mai abată gândurile de la celelalte fete și de la toate încântările care le așteptau – îmbrățișările verilor, felurile de mâncare gătite special pentru ele de către mătuși și bunici, secretele șoptite și lacrimile împărtășite, persoana care ar fi observat și remarcat, „Cât ai crescut de când nu te-am mai văzut!"

M-am așezat la fereastră, așa cum făceam întotdeauna, dar nu cântam. Stăteam și priveam lung către canal și m-am simțit nefericită, încă o dată, singura fată din cor care nu avea pe cine să viziteze.

Celelalte fete nu aveau de ce să treacă pe lângă băncuța mea de sub fereastră, dar eu le puteam privi din dormitor cum se agitau și cum coborau scările în grupuri gălăgioase de câte două sau trei, îmbrăcate în robele roșii pe care le purtam ori de câte ori cântam sau când ieșeam dincolo de aceste ziduri, roșul simbolizând mila la care sperau guvernantele la apariția noastră, când ceilalți zăreau muzicienele orfane de la Pietà.

Doar Marietta s-a deranjat să mă caute și să-și ia la revedere de la mine – Marietta care se declarase prietena mea, începând cu anul trecut, de Paște, spre marea mea surprindere. *Poverina!* a zis ea cu o voce blândă, aplecându-se să mă sărute. „Imaginează-ți că nu ai familie deloc!" Privirea compătimitoare nu putea ascunde satisfacția pe care o simțea prin faptul că avea cel puțin mamă, indiferent dacă s-a întors cu vânătăi pe tot brațul după vizita de anul trecut. Unele dintre fetele de aici au fie mamă, fie tată, dar nici unul din ei nu are mijloacele sau calitățile morale pentru a le crește. Sau, dacă au mijloacele, nu au și curajul să-și compromită poziția socială recunoscând un copil nelegitim.

M-am prefăcut că zâmbesc până ce Marietta a coborât etajul și s-a întors să-mi facă semn cu mâna.

Când m-am trezit din nou singură, lacrimile au pus iar stăpânire pe mine.

Apoi am auzit roba surorii Laura foșnind. Deși aparent la fel ca ale celorlalți profesori, veșmintele ei scoteau un sunet aparte atunci când mergea. Sunt convinsă că purta un jupon din mătase pe dedesubt. Am încercat să-mi șterg numaidecât lacrimile, chiar dacă știam că e imposibil să nu le fi remarcat.

Sora Laura m-a privit drept în ochi, de parcă voia să măsoare ceva ce văzuse acolo, apoi mi-a zis să o urmez.

Am urmat-o pe sora Laura în susul și în josul scărilor din ziua în care eram atât de mică încât trebuia să-mi folosesc mâinile ca să le pot urca. Am urmat-o pe cărarea centrală, unde scările erau ușor lustruite, tocite de pașii tuturor celor care au locuit și au murit înăuntrul acelor ziduri.

Mergeam în lumina palidă a unei dimineți începute devreme de-a lungul holului care dădea spre marele canal, către furnicarul ascuns al camerelor în care profesorii se odihneau noaptea, închiși dincolo de ușile din lemn sculptat. Într-una dintre aceste camere m-a așezat la un birou mic – o frumoasă piesă de mobilier care părea complet nepotrivită în mijlocul mobilei austere din odaia cu patul mic, cu lenjerie albă, cu un lighean simplu, din lemn, și cu pereții neîmpodobiți, excepție făcând crucifixul din lemn la un capăt și o icoană a Fecioarei care părea foarte veche, la celălalt.

Sora Laura a deschis biroul și a scos o călimară cu cerneală, o sticluță cu nisip, o pană și niște hârtie. „Poftim", a zis ea, netezind hârtia și punându-mi pana în mână. „Scrie-i mamei tale, Annina. Spune-i despre viața ta de aici și despre tot ce ai pe suflet."

La auzul cuvintelor ei, inima a pornit să-mi bată repede asemenea celui mai dificil pasaj de-al maestrului. Am întrebat-o dacă știa unde ești – sau cine ești.

Sora Laura mi-a atins ușor obrazul cu mâna ei aspră, dar plină de căldură, asprită de atâția ani de stat aici și de cântat la vioară. „Doar Domnul le știe pe toate", mi-a spus. „Și El va avea grijă ca scrisoarea ta să găsească drumul spre inima mamei tale."

E adevărat că nu am crezut-o. Starețа citește fiecare scrisoare care pleacă din locul acesta, doar dacă nu iese de aici în secret. Am auzit că cele șase zile de petrecere cât durează Carnavalul reprezintă perioada cea mai bună de a primi un vizitator, deghizat fără probleme în anonimatul lui, dornic de a servi drept curier pentru o scrisoare necenzurată, strecurată dintr-o mânecă în alta, prin grilajul din *parlatorio*. Dar cine știe câte dintre aceste scrisori ajung la persoanele cărora le sunt adresate? Cele mai intime gânduri ale fecioarelor izolate aici se spune că sunt vânate de către monachini, bărbații cărora le face plăcere să curteze maicile, astfel încât aceste scrisori sunt uneori cumpărate și apoi vândute. Ei bine, noi nu suntem călugărițe, dar suntem izolate de restul lumii exact în același mod.

Fiecare scrisoare cercetată de către starețа are pasaje înnegrite care ar putea să compromită la Pietà. Multe din scrisorile scrise de „arestatele" de aici suferă transformarea de la cuvinte la fum în focul mânios care arde în majoritatea nopților în biroul stareței.

Nu, o astfel de scrisoare nu ar putea fi trimisă niciodată. Am privit-o pe sora Laura cu alți ochi, întrebându-mă dacă nu am judecat-o greșit în toți anii aceștia, considerând-o ca și pe celelalte membre ale corului, iar cea mai flagrantă încălcare a regulilor de către ele o reprezintă faptul că poartă un jupon din mătase.

Pur și simplu m-a privit cu oarecare teamă în ochi, și a spus: „Nu întreba!"

Și astfel îți scriu acum, deși nu știu dacă și cum sau când această scrisoare va ajunge la tine. Când încerc să mi te imaginez citindu-mi cuvintele, văd doar întuneric în locul feței tale.

Exista o anume fereastră la etajul al doilea, acolo unde coteşte scara cea mare, pe unde poți privi afară și vedea *scaffetta*, nișa din peretele bisericii, unde oamenii își lasă copiii. Toți se uită în jos când trec pe acolo, ca să se asigure că nișa e goală.

Maestra Bianca, care cântă acum în corul Domnului, a fost cea care a privit în jos pe fereastră cu paisprezece ani în urmă, într-o noapte de toamnă, chiar după ce și-a rostit

rugăciunile. Și, de îndată ce a privit, a sunat clopotul, cel pe care-l trag oamenii când sunt copiii lăsați acolo.

Maestra Bianca a coborât în grabă scările îmbrăcată în hainele de noapte și a spus portăresei să deschidă grilajul ca să poată merge la *scaffetta*. Așa am intrat eu în Pietà – înghesuită între pereții bisericii, asemenea unui cuib de rândunele, apoi smulsă și cărată sus de maestra Bianca, cu bine cunoscutul ei păr auriu strâns la spate, țipând astfel încât vocea să-i fie auzită pe sub fiecare arcadă și la fiecare colț, trezind toți copiii de acolo: „Un copil! Dumnezeu ne-a mai trimis un copil!"

Dar nu Dumnezeu era cel care mă adusese la Ospedale della Pietà.

Am încercat să-mi imaginez scena de o mie de ori, am încercat să mă forțez să-mi amintesc. Când închid ochii și stau nemișcată, pot să simt alunecarea gondolei în timp ce gondolierul îți ține brațul, iar tu pășești pe uscat. De obicei te văd îmbrăcată în negru, asemenea unei adevărate nobile venețiene și porți o mască (la fel ca și gondolierul), căci e una dintre lunile Carnavalului. Alteori, când nu puteam să dorm noaptea, erai o spălătoreasă, o curtezană sau o evreică din ghetou care își dorea o carieră muzicală pentru copilul ei. Alteori nu piciorul tău este cel care coboară în gondolă, ci piciorul bolnav de gută al vreunui cardinal, înfășurat în mătase roșie, sau fiul neîndemânatic al vreunui țăran, îngrozit că nu a fost la Veneția decât o dată în viața lui și e sigur că gondolierul plănuiește să-l jefuiască, să-i dea una în cap cu vâsla și să-l arunce în canal. Uneori văd patru frați și cinci surori, cu toții mai mici decât sunt eu acum, care trag de pânza pe care o port pe cap. Mă sărută, pe rând, de la cel mai mic la cel mai mare, astfel încât, la final, fața îmi e acoperită cu lacrimi, lacrimile familiei mele.

Cu paisprezece ani în urmă mă țineai în brațe și mă priveai. Îmi place să cred că îți coborai privirea către mine cu dragoste și erai bucuroasă că m-am născut.

Când cânt bine, cânt pentru tine. Cea mai mare dorință a mea este ca într-o zi, la sfârșitul unui spectacol, să văd o femeie frumoasă ridicându-se din public (mereu mi te imaginez ca fiind cea mai frumoasă femeie de acolo, deși eu nu sunt

frumoasă). Ai lacrimi care-ți strălucesc în ochi în timp ce întinzi mâna către mine. „Anna Maria Violonista", îmi zici, cu o voce scăzută și blândă. „E vremea să mergi acasă."

Clopotele sună de vecernie. Îți voi mai scrie dacă sora Laura îmi va mai îngădui. Până atunci am să te port în inimă.

Fiica ta,
Anna Maria Violonista,
eleva maestrului Vivaldi

CAPITOLUL 2

ANNO DOMINI 1737

Starețа a anunțat astăzi hotărârea guvernatorilor instituției: mi s-a acordat titlul de *maestra di coro* – profesor de muzică și dirijor al orchestrei de la Pietà.

Aș fi vrut să pot să-mi ajut propria tinerețe, să-mi pun brațele în jurul acelei fete disperate și să șoptesc: „Anna Maria, *sii coraggiosa* – fii curajoasă!"

Scrisorile ei – scrisorile mele – acum îngălbenite de vreme, stau împrăștiate în fața mea pe masa de scris, care este o frumoasă piesă de mobilier, cu intarsii din lemn de trandafir și sidef, comandat la un meșter de către doge și oferit mie în dar.

Nu mă mai uitasem la ele de multă vreme, la aceste misive stropite cu speranțele mele copilărești, cu temerile și nevoile mele. Dar astăzi, după ce s-a făcut anunțul, la cină, le-am scos din caseta argintie căptușită cu mătase albastră și le-am desfăcut funda de un albastru-închis pe care destinatarul o folosea ca să le lege cu atât de mult timp în urmă.

Nu am doar scrisorile, ci și culegerea de partituri care conține toate piesele pentru vioară solo pe care Vivaldi le-a scris vreodată pentru mine, cele douăzeci și opt, plus două pentru orgă. Toate au la începutul paginii dedicația *Pentru domnișoara Anna Maria,* cu adnotările făcute peste tot și puține

au fost modificările pe care le-am făcut noi pe foi curate de hârtie muzicală, adăugate cu grijă la pasajele schimbate.

Uneori el și cu mine eram singurii care puteam cânta cele șaisprezece note ale registrului foarte rapid. El le însemna, doar pentru mine, cu notația *Più allegro che possibile*. Culegerea, legată în piele moale, maro, și gravată cu numele meu scris cu litere de aur, e singura amintire pe care o am de la el. Valorează pentru mine mai mult decât toate bijuteriile și aurul din cea mai nobila casă venețiană.

Acum mă tratează ca pe o prietenă și a avut încredere în mine mai mult decât mi-aș fi dorit. Dar, în perioada copilăriei mele, voiam mult mai mult de la el decât era dispus să ofere. Tânjeam să mă remarce, deși, ca să fiu sinceră, o făcea adeseori. Dar îmi doream să mă și protejeze de cei care voiau să-mi facă rău atunci, atât Befana, cât și Bernardina.

Când maestrul călătorea, eram adesea preluate de maestra Meneghina, care avea o mustață mai deasă ca a lui Vivaldi și care ne lovea când nu cântam pe placul ei. Noi îi spuneam Befana, la fel ca vrăjitoarei urâte, călare pe mătură, care dă fie cadouri, fie bucăți de cărbune copiilor la Bobotează.

Eu mă miram de faptul indiscutabil că Befana nu putea să fi venit în lumea asta ca o bătrâna înverșunată și că, la un moment dat, trebuie să fi fost o tânără, nu prea diferită de colegele mele de la cor. Mă cutremuram când mă gândeam, căci, dacă și ea a fost vreodată tânără ca mine, atunci și eu aș fi putut sfârși bătrână și îngrozitoare ca ea.

Copiii sunt incapabili să creadă că într-adevăr și ei vor îmbătrâni. E trucul lor de a crede numai în prezent. E un vicleșug pe care aș vrea să-l învăț și eu din nou. Dar bătrânii, cel puțin din câte am putut să văd la cei din jurul meu, care sunt chiar mai în vârstă decât mine, bătrânii trăiesc doar în trecut.

Cred că îmi trădez vârsta scriind aceste gânduri. Trecutul! Fie trăim în trecut, fie ne mințim spunându-ne că suntem încă tineri, așa cum eram atunci. Bătrânețea mi se pare ceva ce li se întâmplă altora, ceva ce niciodată nu mi se va întâmpla mie.